

ԲԱՐԱ 30

ՄԷՍՏՐՈՒՄԻ ԱՆՊԱՐ

ԲԱՐԱ 30

DIRECTION DU JOURNAL
MEDJMOUA-I-AHBAZ
65 Grand-rue de Péra, Taksim, 65

ԱՊՐԵՆԻ ՅՈՒՆՎԱՐԸ ՍԵՖԵՐԻ 6
Խաղաղութիւն 60
Բարեկարգ 85
Մեծաւորի Երեսփոխանի 20

ՉԱՐԵՆՈՒՄ ԴԷ ՃՈՒՄԱՆ ԻՐԹԻՍԻ
ԿԻՆԵԼԵՐԻ ՆԵՐՈՐ ՕԼՈՒՆՈՒՐ
Խաղաղութիւն 60
Բարեկարգ 85
Մեծաւորի Երեսփոխանի 20

مجموعه اخبار
مک اوغل تقسيم جاده سی و سومو

ՊԱՏԱՍԻԱՆ ՄԸ "ՀԱՄԱԲԱՎԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ"

Գ.

Բայց և այնպէս ճանչցնելու համար Սիւնիոյ տաճարացի ըմբռնումը այն ձեւապէս պարզաբանութիւնները կրող կանոնադրի մասին, կարողանա՞նք հետեւեալ հատուածն. «Թէպէտեւ կանոնադրի ճշմարտացոյց գոյութիւն չունի, ըստ որում և ոչ մէկէ մը հաստատուած էր, սակայն իբր առժամանակեայ հիմ մը նկատուեցաւ...» (Երկրորդ թուով, էջ 5)։ Բայց մենք գտնէ՞նք իրատեղի գիրքն՝ մտերմաբար որ, բարեհաճին սոյն — ըստ իրենց հասկացողութեան — առժամանակեայ կանոնադրին առաջին էջը տպուած Ազարեանի 1888 Ապրիլ 9 թուակիր թագրերն անգամ մը ուշի ուշով կարդալու և հասկնալու Տէրութեան հայեացքը այդ կանոնադրի հիմնական մասանց մասին, Եթէ իրապէս այդ առժամանակեայ էր, պէտք է մոռնալ թէ շուրջ քառասուն տարի մը ի գործածութիւն դրուած է, այսինքն մեր պաշտօնական գոյութեան չունի մէկ երրորդ ժամանակաւ կամ ժողովին մէջ գործադրուած է։ Թէպէտ և այս երկար ժամանակահատիւից չի կրնար զայն «միջուկի գէման» վերագրել, բայց և այնպէս մեր Սիւնիոյ տաճարական այդ չափ երկար ատեն առանց որոշ կանոնի, առանց ճշդութեամբ օրէնքի պարբերի, ինքնին գրական մըն է իրենց օրէնքն սակայն, կանոնէ գերեւոր մնալու ճիշդին, որ ես գտնէ՞նք միայն իրենց դիրքին, իրենց անուան և իրենց պաշտօնին Բայց իրենց այսպէս չէ բարեալադարձաբար այդ կանոնադրին երբեք առժամանակեայ եղած չէր և չէր կրնար ըլլալ, բաւական համար գոյութեան թիւնները, պառակտումներն և բաժնետէս հասարակութեան կողմի վրայ բացուած վէճին։ Այս նպատակաւ չէ որ Ազարեան հաշտութիւնը գոյացուց, որուն թերզեան հաւատ չի ընծայիր, այլ հիմնական կէտերով երկկողմանի ընդունուելէն, ստորագրութիւնէն, և նախագէս 1880ին, 1887ին Հռոմէն, ժողովրդեան իրեն Պատրիարքին և Եպիսկոպոսին ընտրութեան մասնակցելու մասին կարծիքն առնուելէն, ու 1888ի վերոյիշեալ թագրերն պարտաւանկող սրամագրութեան վրայ Օսմ. պետութեան հաւանութիւնը ստանալէն վերջ գոյացաւ հաշտութիւնը։ Այս երկու իշխանութեան հաւանութեան վրայ կը կայանայ, որով ըստ ըստի սուտ ու յերկրուած է ըսել թէ առժամանակեայ էր այդ կանոնադրին։

Բայց այս կէտերէն ազդեցութիւն հին կանոնադրին առժամանակեայ էր վրձնելին, նորն ընտրութիւն անընդունելի նըկատուելէն, հինին հետ ունեցած հիմնական մասանց մէջ ինչ ինչ կապակցութիւններ խզելու միջոց մըն է, բայց իրենց կրնան զուրցել, որքան որ «մեզն» այժմ կը մնա օրինաւոր իշխանութեան յարգելի աւելանալու իր հրամանը որ մեզի կանոն էր։

Ձեռք զուգի խնդրին մանրամասնութեան մէջ մանկ, բայց չենք կրնար ալ լուել, նոր կանոնադրին յանձնաժողովը կազմող քահանայ մէկ անդամին վրայ գործադրուած ընտրութեան մասին հրապարակաւ ըս-

ղովելու համար, Աստուծոյ մոգեր պատրաստելու համար ջանքեր էին, որոնք Թերզեանի քով չափազանցութեան մէջ կը կայանան, քանի որ ան չափաւոր ըլլալ չի գիտեր, վասն զի խոհմ չէ։

Եպիսկոպոսներ, հիմնուելով Ընդհ. ժողովոյ մը նախնական էական պայմաններու չգոյութեան, անոր աշխատութիւնները ապարդիւն մնալու կը վճռեն։ Բայց միւս կողմանէ չենք գիտեր ի՞նչ նկատուածով դարձեալ հրաւեր կը կարգաւ հասարակութեան աւագանոյն, բանակցութեան մասնէ կանոնադրի մը կազմելու համար։ Սա աւագանի բաղով ի՞նչ կ'իմանան արդեօք Սիւնիոյ տաճարական հասարակութեան մեծատեւները, հարուստները, խելացիները, աւաշաւորները և այլն, թէ յանուն հասարակութեան և անոր քուէով ընտրեալները, Եթէ աւաշները մեծապէս կը սխալին, որովհետեւ թող անոնք ապահով ըլլան թէ այդ նկատուածով և ոչ մէկ անձ պիտի գտնեն այժմ մեր մէջ, Կաթողիկոսն փորձած իսկ գիտէ այդ մասին, Լուսաւորչի Ուսումնարանին Հոգաբարձուներն ինքնաբերաբար ընտրելու պարագային, իսկ եթէ երկրորդը՝ արդ մենք ունինք ընտրելիներ, որոնք իրաւամբ պիտի չգիշանին բանակցել Սիւնիոյ տաճարական հետ, քանի որ այս վերջինը Կաթողիկոսին ընտրութեան վերջ չարգելք իր խոստումը։

Բայց իրենք իսկ կը հակառակին իրենց ստորագրութեան այս վերոյիշեալ խոսքերովն իր թէ էական պայմաններ չըլլալով՝ օրինական Ընդհ. ժողով մը չէր կրնար գոյութիւն ունենալ։ Արդ, եթէ այս գիտէին, ինչո՞ւ Սիւնիոյ տաճարական բար ստորագրեց այդ ձեւադրի յաւելումներ կողմ կանոնադրի։ Եթէ իրենց ըմբռնումն այս է, ինչո՞ւ յարաբերութեանց մէջ մասն ինքն ընտրութեանն առաջ և թղթակցութիւններ փոխանակուեցան Ընդհ. ժողովոյ և Սիւնիոյ տաճարին միջև։ Եթէ Սիւնիոյ տաճարն իրենց ճշմարիտ և սուրբ համոզմանց մէջ տեղի տուին այս անգամ թէրզեանի պնդումները վրայ, ուրեմն ի՞նչ հաւատք կը թերահայ Սիւնիոյ տաճարի ուղղութեան վրայ՝ որ հոս իբր թէ Ընդհ. ժողովոյ և կամ աւելի ընդարձակօրէն, ազգին ստիպումներու տակ չի գործելու համար Հռոմ գումարտիկ հարկ տեսնէ, բայց հոն ալ անոր անկախութեան վրայ ստիպում բանեցուց թերզեան շնչով տալով անոնց իրենց Սիւնիոյ տաճար դրած ստորագրութիւնները և ստանալով ընդհ. ժողով 1892ին Սիւնիոյ տաճարի օրոշումները։

Սիւնիոյ տաճարական պնդումները քիչ մը չափազանց զրպարտելէ Ընդհ. ժողովը, և կ'երեւայ թէ այդ միջոցաւ միամիտներու վրայ ազդել կը ճգնին։ Կարգաւ հատուած մըն ալ. «Աւելցնենք ասոր» որ այդ որոշումները կրնային մեծ վնաս պատճառ ըլլալ Հայ ազգին, նոյն իսկ ազգաւոր տեսակետէն։ Այսպէս օրինակի աւագաւ, հակառակ քանի մը եկեղեցական անդամներու համոզեցուցիչ դիտողութեանց, որոշուած էր որ նաեւ քանի մը Հայ Եպիսկոպոսներ, որ ստար պետութեան մէջ կը գտնուէին, պէտք է Պատրիարքութեան իրաւասութեան վերաբերեալ համարուին» (ՏԵՄ էջ 12)։

Բացարձակապէս սուտ է այդ «Պատրիարքութեան իրաւասութեան վերաբեր-

եալ համարուին» ըսուածն, վասն զի նախ Հոգեւոր իշխանութեան համար էր այդ մասին եղած վիճարանութիւնը Ընդհ. ժողովոյ մէջ և այն ալ ոչ թէ պայմանադրականօրէն, այլ եթէ կարելի ըլլար, վասն զի անկարելի էր նոյն իսկ Հոգեւորական իշխանութեան սահմաններու մէջ ժողովը, նախապէս ընդունելէն, բայց խնդիրն իր բազմակողմանի բարդ հանգամանքներով քննելէ վերջ՝ մերժեց այս կերպ կարգադրութիւն մը և յօդուածը յորինեց այսպէս. «Վրոյն Դ. Ազգային Սիւնիոյ տաճարի Գործադիր Կոմիտէի Հոգաբարձուները կը կազմեն բացի Գահեղեցէն, Հայ-Կաթողիկէ Նուիրապետութեան Եպիսկոպոսները»։ (ՏԵՄ նոր կանոնադրի մասնակցութիւն տպագրութիւն)։

Ուրեմն մենք զրպարտութիւն միայն կը տեսնենք այս գործին մէջ և ոչ ուրիշ բան։ Բայց խնդիրն հոս չի վնասար, Երբ մէկ կողմէն Սիւնիոյ տաճարական կը մերժեն ոչ Օսմ. հպատակ ու իցէ Հայ-Կաթողիկէ Եպիսկոպոսի մը մասնակցութիւնը Սիւնիոյ տաճարին, ինչպէս, որ օրէնքով, ինչ նըկատուած, որ գրուած կանոնով, Յովսէփ Արք. Թեոփրոպոլի (Լէւոնտիկի վիճակաւորը) և Վենետիկի Սիւնիոյ տաճարի Կաթողիկէ (Բնիկ Աստուրիացի) կրնան Հայ-Կաթողիկէ Սիւնիոյ տաճարի մէջ մասնակցել իբր Սիւնիոյ տաճարին։

Ինչ մը չափէն աւելի ծիծաղելի ըլլալու ընտրութեան այս պարագան, Մէկ կողմէն կը դատապարտեն ժողովոյ ընտրութեան, որ զայն ուղղած է ճանչնալով իր սխալը, միւս կողմանէ իրենք կը գործեն նոյն թերութիւնը, որ յայտնաբերուած էր օրինաւորութիւնէն մ'է. քանի որ Տէրութիւնը Հաստատու Պատրիարքի մէջ սա տողերով կը պարզէ այս պարագան. «Եվ ետևոտ Բաթրիքիլի մէջըր իլէ Պապը Ալիմիզ պէյնիստէ գատիմէն թէպիլէ օլունակէլէն մէվաոտ վէ իուսուսաթմա էճանիպտէն հիլ պիթիսին իսուսաթէլէսի-նի թէճվիլ իթմէլէ չարթը իլէ...»։ Այս պարագան գտնէ ալեւս ընտել պայման չի վերցնեն։

(Շար.) Թ. Կ. ՆԻՅԻՂՈՍԵԱՆ

ՄՈՒՇ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ԹԵՐԶԵԱՆ ԳԵՐԱՊԱՅՄԱՆԻՆ

Գերապայաժա Տէր,

Ա՛յ ծայրայեղ կը գործես, աժանս գէշ լուրեր կուտայ. անտանելի դարձար Դուք, որովհետեւ համար ուղիւնաններ ըսելով Պատրիարքական գահուն բարձրացուցին, Եղբայր եղբոր դէմ կը զինես, հայրը որդւոյն դէմ, միմիայն կիրք մը պաշտելու փափաքով։ Մէյ մը մտածէ վրադ, լաւ մտածէ ո՛վ մարդ. լաւ մը խորհէ, ոչ միայն իրեն կղեր, այլ և իրեն մարդ, կը յանդգնէ ու երբեք չեն խղճարարը ունայն ու անցաւոր փառք մը համար, կամքի մը համար թափել արեւներ։ Միթէ Աւետարանը չե՞ս կարդար, ուր մեր Տէրն կ'ըսէ. «Հովիւն քաջ զանձն իւր, ղէն ի վերայ ոչխարաց»։ հապա ո՞ւր մնաց ինքզինքդ ոչխարներու տալը, որոնք արդէն խոտութեանց, գէշ վարուելէդ

խրդլած, հեռացած ըլլալով հանդերձ՝ դարձեալ կը հալածես, դարձեալ կը կըռուսես անոնց դէմ — Եւ «Երբ հովիւն» իւր հարկը ոչխարներէն մին կորսնցնէ, չը պիտի թողու ինտուն և ինչ ու երթայ կորսուածը փնտռելու. իսկ Դուք, Հոգեւոր Հովիւ, կորսնցուցած ըլլալով ինտուն և ինչ, ինչո՞ւ միայն հետէն էք Ձեր կամքին և Գործունեանին հետ՝ որոյնքով կ'ընենք մեր շահը, ինչո՞ւ հապա բորբոքած, ինչո՞ւ կըքտ կը գործէք։ Բացարձակ գործելունդ ապացոյցը, Աստուծոյ հրովարտակը ցոյց տուէք. Արքայութիւնը գնած է՝ միթէ որ ուղղութիւն անկից կ'ուզէք արտաքսել Վասիլէ՞ք քիչ մը այն Աստուծոյ բարկութեանն՝ որ ինքները կը չարթէ և ապառաժները կը հալեցնէ։ Ասոնք աշխարհական խոսքեր չեն, Սուրբ Գրքերն այսպէս մեզ կը սորվեցնեն։ Կըրնա՞ք միթէ՞ ստել այդ սրբութիւնները, կրնա՞ք ուրանալ. եթէ այո՞, արդէն մենք եւս առաւել զՁեզ ուրացած ենք։ Եթէ ոչ, ինչո՞ւ յանուն կ'որոն կը մաքառիք Սիւնիոյ տաճարն ալ և Ազգին դէմն ալ, դիմակի ներքեւ։ Պօլիս արիւն թափուած է կը լսենք. միթէ՞ ոսյնը չպիտի ըլլայ գաւառներու մէջ, ուր ամէն բան մութ է, ուր տգիտութիւնն աւելի տիրող ու իշխող է։ Ժողովուրդը, յուզմունքի մասնուած է. գալթակցութիւնը սահմանէն դուրս անցաւ, Ուղղափառութիւնը օտնակոխ ըրիւք։ Աստուած պիտի դատէ զՁեզ. մի՛ վառահիւ որ և է պաշտպանութեան վրայ. Գահաճայապետը խաբեցիք. Ձերանական կառավարութեան միջամտութեան դիմեցիք. Սահմանադրութեան հակառակ գործելովդ հանդերձ գուցէ մեր կառաւարութիւնն ալ չհիշէ. սակայն Աստուած մեր հետն է. կը տեսնէ գործերդ, կը տեսնէ մեր ժողովրդեան քաջածնները. Ձեր երեսնէն Դատաստանդ մօտեցաւ, եթէ դեռ յամառիս, եթէ դեռ պիտի հալածես Անբերեցիք ձեռք մը, Նաբազգոյնսորին պէս Ձեզի ալ պիտի գրէ «Մանէ՛, թէկզէ՛ս և Փարե՛ս»։ Ու անկից վերջ երեսնէ ձգուած ես, ալ չես ոչ Սիւնիոյ տաճար և ոչ Ազգի պաշտօնեայ։ Եթէ՞ Հաստուն, հիմա ան չկայ. հող ղաւած է, յիշէ՛ Նաբազգոյն, Ձերանական միահեծան ինքնակալը, յիշէ՛ վերջապէս Համիտը որ այնքան կեանքեր նստացնելէ յետոյ, հիմայ գերութեան, աքսորութեան մէջ կ'երազէ իր նախկին փառքը։ Միթէ՞ Դուք անոնցմէ աւելի ուժեղ, աւելի զորաւոր և աւելի խելացի էք։ Ձեզ կարդար թերութիւնը. Գրեթէ թեմերուդ մեծամասնութիւնը կը բողոքեն Ձեր դէմ. այդ ընթացքովդ զԻնչ Կ-Պատրիարք չեն ճանչնար. Բողոք՝ Ատանայէն, Խապիզանէն, Տրապիզանէն, Մալաթիայէն, Մարաշէն, Էնկիւրիէն, Պոլսէն, Մուշէն, որ աւելի թափով կը բողոքէ և իր բողոքազարկերը կը ղրկէ վաթիկան, Պապը Ալեքս և Ազգային ժողովին։ Բողոքողն է

Սօսան շուշլերբէ, ի իթիթֆագ վէ իթիթ-
զանա տարի նասիրաթ վէթէճէճ վէ սուհ
թէֆէհէսիւմէրէն զայիլ օլմասունը իրթար
իլլէհէճէճ եէրտէ, սէօլլէրիւնի Բաթրիյէ
իրթապ հաէքսէ, աահա էյի իթմիշ օլուր,
զըրա անըն մէսլէճի, սահիպը մէգալէնին
զաննը վէճհիլ, չալեսանը թագտար օլմագ
չէօլլէ տուրսուն, իրթիւաֆը տահա վէ-
իւթ վէ հէր սուրէթլէ հալլ ու թէսվիէսիւ-
նի միւսվիէսիւր զըլմահա սէֆի օլմագտա-
սըր, Բաթրիճ Թերքանէն էֆ.՝, զայրէ մէշ-
րու հարաքեսթը վէ մէմուրիյէթիտէն Իճ-
րա իթմիթիլ սուհի իւթիմալաթըրյա, միւ-
նազաատան ետրիլուն օլան ֆիլըրիլըրի գա-
ղանմագ չէօլլէ տուրսուն, ճէմասաթըն
հիտաթլիինի տահա զիհաստ թահրիգ ի-
տէրէճ, պիլճիւմլէ երմիւնի-գաթթիլըրիւն
պիր քահպալար (գօզլաշ) օլմաշ տուրս
Բէշուրի ճէշաիւրինի Բաթրիլքանսէտ սէճա-
պուրմի հանպատա իտէճէճ վէ էհայիսիյի

ՅԱՆ.— Զիստը բացարձակապէս դռն-
սկ է:

Սանխայի ինքիեաց վի
Մխչիթը անուրը ղազքա
ՅՈՎՀ. ԹՈՒԱՅԵԱՆ,

Ի ՏԱՐԻ ԽԱՆԷ
ՊԵՂՈՂԱՆԱԹԱԳԱՐԻ ԱՆՏԵՏԱԻ Ն. 65